

**AMEA Yüksək Texnologiyalar Parkının rezidenti olmaq istəyən sahibkarlıq subyektləri
üçün biznes planın tərtib edilməsinə dair**

METODİKİ GÖSTƏRİŞ

BAKİ 2020

Mündəricat

1. Titul vərəqi
2. İnvestisiya layihəsinin xülasəsi
3. Sahibkarlıq subyekti haqqında məlumat
4. İnvestisiya layihəsinin məqsədi
5. Təşkilati plan
6. İstehsalı nəzərdə tutulan məhsulun (iş və xidmətin) xarakteristikası
7. Satış bazarının xarakteristikası
8. İstehsal planı
9. Maliyyə planı
10. İnvestisiya layihəsinin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi
11. Risklərin qiymətləndirilməsi

B Ö L M Ə I

Titul vərəqi

İnvestisiya layihəsinin tərtib edilməsi titul vərəqindən başlayır. Titul vərəqi üzrə verilən məlumatlar investisiya layihəsinin birinci bölməsində əks olunur və əsasən sahibkarlıq subyekti və onun təqdim etdiyi investisiya layihəsi ilə bağlı ilkin tanışlığı əks etdirir.

Titul vərəqində aşağıdakı məlumatlar əks olunmalıdır:

1. Sahibkarlıq subyekti;
 - Adı;
 - Hüquqi ünvanı;
 - Fəaliyyət ünvanı (layihənin həyata keçiriləcəyi yer);
2. Payçı və səhmdar (payçılar və səhmdarlar);
 - Adı (adları);
 - Ünvanı (ünvanları);
3. Rəhbər (rəhbərlər);
 - Adı (adları);
 - Vəzifəsi (vəzifələri);
 - Ünvanı (ünvanları);
4. Təşkilati-hüquqi forması;
5. Mülkiyyət forması;
6. Sahibkarlıq subyektinin dövlət orqanlarında qeydiyyat rekvizitləri;
7. Bank rekvizitləri;
8. İnvestisiya layihəsinə dair məlumatlar;
 - İnvestisiya layihəsinin mahiyyəti;
 - İnvestisiya layihəsinin ümumi dəyəri (o cümlədən, kredit);
 - İnvestisiya layihəsinin icra müddəti.
9. İnvestisiya layihəsinin tərtib edilmə yeri, tarixi və layihəni tərtib edənin (fiziki və hüquqi şəxs) rekvizitləri.

B Ö L M Ə II

İnvestisiya layihəsinin xülasəsi

İnvestisiya layihəsinin xülasəsi layihənin başlıca məqsədini və məzmununu ifadə etməklə özündə sahibkarlıq subyektinə dair müvafiq məlumatları - İnvestisiya layihəsi üzrə istehsalı nəzərdə tutulan məhsullar (iş və xidmətlər) və bu məhsullara (iş və xidmətlərə) olan tələbatları, investisiya layihəsinin nəticələri ilə bağlı proqnozları və s. əks etdirir. Xülasə investisiya layihəsi hazırlandıqdan və layihə üzrə bütün tələblər icra edilməklə layihənin müvafiq müddəalarının ardıcılıqla qısa, dəqiq və səlis yazılması ilə şərtlənir.

İnvestisiya layihəsinin xülasəsində aşağıdakı məlumatlar əks olunmalıdır:

1. Sahibkarlıq subyekti haqqında qısa məlumat;
2. Maliyyələşmə mənbələri, həcmi və təyinatı;
3. İnvestisiya layihəsi üzrə nəzərdə tutulan işlərin yerinə yetirilmə ardıcılığının qrafiki;
4. İstehsalı nəzərdə tutulan məhsulun (iş və xidmətin) satış bazarı haqqında qısa məlumat;
5. İnvestisiya layihəsinin reallaşdırılmasının nəticələrinə dair iqtisadi səmərəlilik göstəriciləri (diskontlaşdırılmış gəlir (PV), xalis cari dəyər (NPV) və investisiyanın özünü ödəmə müddəti (PBP)).*

B Ö L M Ə III

Sahibkarlıq subyekti haqqında məlumat

İnvestisiya layihəsinin bu bölməsində sahibkarlıq subyekti haqqında ətraflı məlumat əldə edilməsi üçün onun biznesinin təşkili və potensial üstünlükləri, investisiya layihəsinin reallaşdırılması ilə bağlı mövcud imkanlarının səviyyəsi və s. bu kimi məlumatların şərh edilməsi zəruridir. Sahibkarlıq subyektinə dair məlumatlar aşağıdakı ardıcılıqla əks etdirilməlidir:

1. Sahibkarlıq subyektinin fəaliyyəti və biznes tarixi, o cümlədən sahibkarlıq subyektinin son 3 ildəki (əgər daha az müddət fəaliyyət göstərirse, həmin müddətdə) gəlir və xərcləri haqqında məlumatlar;*

(manatla)

SlS	Göstəricilər	Layihənin illəri		
		1	2	
1.	Satışdan daxilolmalar (vergisiz)			
2.	Birbaşa xərclər			
3.	Ümumi mənfəət (1-2)			
4.	Digər gəlirlər			
5.	İnzibati xərclər			
5.1	Əmək haqqı xərcləri			
5.2	DSMF ayırmaları			
5.3	Bank xidmət haqqı			
5.4	Amortizasiya ayırmaları			
5.5	Təmir-bərpa xərcləri			
5.6	Sığorta xərcləri			
5.7	Kommunal xərclər			
5.8	İcarə haqqı			
5.9	Rabitə xərcləri			
5.10	Nəqliyyat xərcləri			
5.11	Əmlak vergisi			
5.12	Torpaq vergisi			
5.13	Digər xərclər			
6.	Satış xərcləri			
6.1	Reklam və marketinq xərcləri			
6.2	Ezamiyyə xərcləri			
6.3	Digər xərclər			
7.	Sair xərclər			
8.	Vergiye cəlb olunan məbləğ (3+4-5-6-7-8)			
9.	Vergi məbləği			
10.	Xalis mənfəət (9-10)			

2. Sahibkarlıq subyektinin mövcud maliyyə vəziyyətinə dair məlumatlar

(manatla)

Aktivlər	Məbləğ	Kapital və öhdəliklər	Məbləğ
Uzunmüddətli aktivlər		Kapital	
Əmlak və texnikalar		Nizamnamə kapitalı	
Qurğu və avadanlıqlar		Əlavə olunmuş kapital	
Digər uzunmüddətli aktivlər		Bölüşdürülməmiş mənfəət	
Qısamüddətli aktivlər			
Xammal və mal-material		Öhdəliklər	
Hazır məhsul		Uzunmüddətli kreditör borcları	
Debitor borcları		Digər uzunmüddətli borclar	
Nağd pul		Qısamüddətli kreditör borcları	
Digər aktivlər		Digər qısamüddətli borclar	
Aktivlərin cəmi		Kapital və öhdəliklərin cəmi	

3. Mövcud fəaliyyəti;
4. Mövcud istehsal infrastrukturunu və maddi-texniki təchizatı;
5. İşçi heyəti və kadrların ixtisası;
6. İnvestisiya layihəsinin reallaşdırılmasının əhəmiyyəti.

B Ö L M Ə I V

İnvestisiya layihəsinin məqsədi

İnvestisiya layihəsinin məqsədinin verildiyi bölmə sahibkarlıq subyekti tərəfindən investisiyanın niyyətinin müfəssəl olaraq şərh edilməsindən ibarətdir.

Bölmədə aşağıdakı məlumatlar öz əksini tapmalıdır:

1. İnvestisiya layihəsi üzrə alınması nəzərdə tutulan əsas və dövriyyə vəsaitlərinə (maşın və mexanizmlər, avadanlıqlar, nəqliyyat vasitələri, xammal və materiallar) dair müfəssəl məlumatlar;*

** Alınması nəzərdə tutulan əsas və dövriyyə vəsaitlərinin adı, markası, texniki-iqtisadi göstəriciləri, istehsalçı müəssisə və alınma mənbəyi, eləcə də təmir-tikinti və quraşdırma işlərinə nəzərdə tutulmuş vəsaitin açıqlaması dəqiq göstərilməlidir.*

2. Investisiya layihəsi üzrə nəzərdə tutulan təmir-tikinti və quraşdırma işlərinə dair müfəssəl məlumatlar;*
3. İstehlakçı tələbatlarının ödənilməsi;
4. Mənfəətin təmin edilməsi;
5. Yeni iş yerlərinin yaradılması.

B Ö L M Ə V

Təşkilati plan

İnvestisiya layihəsinin təşkilati planı ilk növbədə layihə üzrə görülməli işlərin ardıcılığını, reallaşdırılma mərhələlərini və digər mühüm təşkilati prosesləri özündə əks etdirməlidir. Təşkilati planın hazırlanması aşağıdakı ardıcılıqla aparılmalıdır:

1. Investisiya layihəsi üzrə nəzərdə tutulan əsas işlərin mərhələləri;
2. Görülməli işlərin yerinə yetirilməsi ardıcılığı qrafiki.

B Ö L M Ə VI

İstehsalı nəzərdə tutulan məhsulun (iş və xidmətin) xarakteristikası

Sahibkarlıq subyektinin tərəfindən istehsalı nəzərdə tutulan məhsul (iş və xidmət) barədə məlumatların verilməsi investisiya layihəsinin mühüm tərkib hissələrindən biridir. Bu məhsulun (iş və xidmətin) seçilməsi sahibkarlıq subyektinin biznes fəaliyyətinin perspektivini müəyyən etməklə, investisiya layihəsinin hazırlanmasında böyük əhəmiyyət kəsb edir. Başqa sözlə, sahibkarlıq subyektinin üçün məhsulun (iş və xidmətin) düzgün seçilməsi investisiya layihəsinin prioriteti hesab edilir.

Bu bölmədə aşağıdakı məlumatlar əks olunmalıdır:

1. Məhsulun (iş və xidmətin) xarakteristikası;
 - Məhsulun (iş və xidmətin) adı;
 - Məhsulun (iş və xidmətin) keyfiyyət üstünlükləri;
 - Qablaşdırma və dizayn.
2. Texnoloji proses (istehsal texnologiyası);

3. Məhsulun (iş və xidmətin) analoji məhsullardan əsas üstünlükləri;
4. Məhsulun idxalı əvəz edən və ya ixrac yönümlü olmasına dair məlumat;

B Ö L M Ə VII

Satış bazarının xarakteristikası

Sahibkarlıq subyekti tərəfindən investisiya layihəsinin səmərəli həyata keçirilməsinin başlıca şərti istehsalı nəzərdə tutulmuş məhsulun (iş və xidmətin) satış bazarının öyrənilməsi və satışın reallaşdırılması ilə bağlı məqsədyönlü fəaliyyətin təşkilidir. Layihə üzrə məhsul (iş və xidmət) növünün düzgün seçilməsi və onun satış bazarının mənimsənilməsi layihənin uğurlu reallaşdırılmasından xəbər verir.

Bu bölmə üzrə aşağıdakı məlumatlar verilməlidir:

1. İstehsalı nəzərdə tutulmuş məhsulun potensial satış bazarı;
2. Məhsulun (iş və xidmətin) potensial istehlakçıları;
3. Rəqabət şəraiti;
4. Satışın, reklam işinin təşkili və satışın təşviqi (servisin təşkili);
5. Qiymət siyasəti (qiymətlərin əsaslandırılması).**

*** İstehsalı nəzərdə tutulmuş məhsulun (iş və xidmətin) satış qiyməti müəyyən edilərkən faktiki maya dəyəri, vergi qanunvericiliyi və bazar konyunkturası nəzərə alınmalıdır.*

B Ö L M Ə VIII

İstehsal planı

İnvestisiya layihəsində istehsal planının hazırlanması məhsul (iş və xidmət) növü üzrə istehsalın təşkili prosesini, maddi-texniki təchizatını, istehsal prosesinin idarə olunmasını və istehsalla bağlı digər müvafiq məlumatları özündə əks etdirir.

İstehsal planında aşağıdakı məlumatlar verilməlidir:

1. Sahibkarlıq subyektinin mövcud istehsal imkanları;
2. İnvestisiya layihəsi üzrə istehsal gücü və nəzərdə tutulan istehsal həcmi;
3. Alınması nəzərdə tutulan xammal və materialların xarakteristikası və sərfiyyat normaları;
4. İstehsalın təhlükəsizliyi və ekoloji məsələlər;
5. İstehsal prosesi ilə birbaşa bağlılığı olan xərclərin (kommunal xərclər, əmək haqqı, sosial fondlar, amortizasiya, təmir xərcləri, əmlak vergisi, torpaq vergisi və s.) hesablanması;*
6. Məhsul vahidi üzrə maya dəyərinin hesablanması (kalkulyasiya).*

** Xərclərlə bağlı hesablamalarda Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericilik aktları nəzərə alınmalı, istifadə olunan hər bir göstəricinin hesablanması mənbəyi aydın göstərilməlidir.*

B Ö L M Ə IX

Maliyyə Planı

İnvestisiya layihəsinin maliyyə planı layihə üzrə pul vəsaitlərinin hərəkətini əks etdirməklə digər bölmələrdə verilən məlumatların ümumiləşdirilərək və onların dəyər (pul) ifadəsində təsvir edilməsinə xidmət edir. Bu bölmə sahibkarlıq subyektinin sərəncamında olan əsas və dövriyyə kapitalının pul ifadəsində əks etdirilməsi, kredit və öz vəsaitinin hərəkəti və layihə dövrü ərzində pul vəsaitlərinin dövriyyəsi ilə şərtlənir.

Maliyyə planı bölməsində aşağıdakı məlumatlar verilməlidir:

1. Daxil olan pul vəsaitlərinin xarakteristikası;
2. Xərclənən pul vəsaitlərinin xarakteristikası;
3. Mənfəət və zərərlər cədvəli;*

(manatla)

Sls	Göstəricilər	Layihənin illəri		
		1	2	
1.	Satışdan daxilolmalar (vergisiz)			
2.	Birbaşa xərclər			
3.	Umumi mənfəət (1-2)			
4.	Digər gəlirlər			
5.	İnzibati xərclər			
5.1	Əmək haqqı xərcləri			
5.2	DSMF ayırmaları			
5.3	Bank xidmət haqqı			
5.4	Amortizasiya ayırmaları			
5.5	Təmir-bərpa xərcləri			
5.6	Sığorta xərcləri			
5.7	Kommunal xərclər			
5.8	İcarə haqqı			
5.9	Rabitə xərcləri			
5.10	Nəqliyyat xərcləri			
5.11	Əmlak vergisi			
5.12	Torpaq vergisi			

5.13	Digər xərclər			
6.	Satış xərcləri			
6.1	Reklam və marketinq xərcləri			
6.2	Ezamiyyə xərcləri			
6.3	Digər xərclər			
7.	Sair xərclər			
8.	Kredit üzrə faiz məbləği (əgər layihə çərçivəsində kredit alınmışdırsa)			
9.	Vergiyə cəlb olunan məbləğ (3+4-5-6-7-8)			
10.	Vergi məbləği			
11.	Xalis mənfəət (9-10)			

4. Pul vəsaitinin hərəkəti cədvəli.*

(manatla)

S/ə	Göstəricilər	Layihənin illəri		
		1	2	
1. Əməliyyat fəaliyyətindən pul vəsaitlərinin hərəkəti				
1.1	Malların satışından və xidmətlərin göstərilməsindən daxilolmalar (vergisiz)			
1.2	Digər gəlirlərdən daxilolmalar			
1.3	Təchizatçılara ödənişlər			
1.4	Əmək haqqı və ona bərabər tutulan ödəmələr			
1.5	Mənfəət vergisi ödənişi			
1.6	Kreditin faiz ödənişləri (əgər layihə çərçivəsində kredit alınmışdırsa)			
1.7	Digər xərclər			
2. Əməliyyat fəaliyyətindən yaranan pul vəsaitlərinin xalis hərəkəti ((1.1+1.2) - (1.3+1.4+1.5+1.6+1.7))				
3. İnvestisiya fəaliyyətindən pul vəsaitlərinin hərəkəti				
3.1	Daşınmaz əmlak, avadanlıq və digər uzunmüddətli aktivlərin satışından əldə olunan pul vəsaitlərinin daxilolması			
3.2	Daşınmaz əmlak, avadanlıq və digər uzunmüddətli aktivlərin əldə edilməsi üçün pul vəsaitlərinin xaric olması			
4. İnvestisiya fəaliyyətindən yaranan pul vəsaitlərinin xalis hərəkəti (3.1-3.2)				
5. Maliyyələşdirmə üzrə fəaliyyətdən pul vəsaitlərinin hərəkəti				

5.1	Şəxsi vəsait hesabına maliyyələşdirmə			
5.2	Kreditin alınması			
5.3	Digər daxilomalar			
5.4	Kreditin əsas vəsait üzrə ödənilməsi (əgər layihə çərçivəsində kredit alınmışdırsa)			
5.5	Digər xaricəlmələr			
6.	Maliyyələşdirmə üzrə fəaliyyətdən yaranan pul vəsaitlərinin xalis hərəkəti ((5.1+5.2+5.3) - (5.4+5.5))			
	Cari il üzrə daxilolma (2+4+6)			
	Dövrün əvvəlinə daxilolma			
	Dövrün sonuna daxilolma			

* *Maliyyə planı bölməsi üzrə aparılan maliyyə hesablamalarında Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericilik aktları nəzərə alınmalı, istifadə olunan hər bir göstəricinin hesablanması mənbəyi aydın göstərilməli və hesablamalar üzrə proqnozlaşdırılan maliyyə nəticələrinin dürüslüyü əsaslandırılmalıdır.*

B Ö L M Ə X

İnvestisiya layihəsinin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi*

İnvestisiya layihələrinin səmərəliliyi zaman amili nəzərə alınmaqla qiymətləndirilir və investisiyanın, layihənin icra dövrü ərzində diskontlaşdırılmış xalis pul daxilolmalarının ümumi məbləği ilə müqayisəsinə əsaslanır. Pul daxilolmaları zamana görə bölüşdürüldüyündən mövcud kredit bazarında faizi səviyyəsində götürülən r əmsalı ilə diskontlaşdırılır.

İnvestisiyanın səmərəliliyi qiymətləndirilərkən aşağıdakı göstəricilərin hesablanması zəruridir:

1. Pul axınının diskontlaşdırılmış gəlirinin (PV) hesablanması

Hesablama üçün düstur:
$$PV = \sum_{k=1}^n \frac{Pk}{(1+r)^k}$$

Pk – layihə üzrə planlaşdırılan gəlir

k – layihənin ili

r – diskont norması

n – layihənin müddəti (illərin sayı)

2. Xalis cari dəyərin (NPV) hesablanması

Hesablama üçün düstur:
$$NPV = \sum_{k=1}^n \frac{Pk}{(1+r)^k} - İC$$

$İC$ - cəmi kapital qoyuluşu (investisiya)

3. İnvestisiyanın özünü ödəmə müddətinin (PBP) hesablanması

Hesablama üçün düstur: $PBP = \min n \quad \sum_{k=1}^n Pk > İC$

$PBP = İC/PN$

PN -orta illik pul axını

Orta illik pul axını = illər üzrə pul axınlarının cəminin investisiya layihəsinin reallaşdırılma müddətinə nisbətidir.

(İnvestisiya layihəsinin özünü ödəmə müddəti investisiyanın, orta illik pul axınına nisbəti ilə müəyyən edilir)

B Ö L M Ə X I

Risklərin qiymətləndirilməsi

İnvestisiya layihəsində risklərin qiymətləndirilməsi layihənin reallaşdırılması mərhələlərində sahibkarlıq subyektinin qarşılaşa biləcəyi təhlükəli (riskli) halların nəzərə alınması, qabaqlayıcı tədbirlərin görülməsi və minimallaşdırılması istiqamətlərini nəzərdə tutur. Layihə dövrü ərzində risklər sahibkarlıq subyektini tərəfindən qruplaşdırılaraq qiymətləndirilməli və onların minimuma endirilməsi üçün tədbirlərin siyahısı hazırlanmalıdır.

Risklər müxtəlif kateqoriyalar üzrə əhatə olduğundan onlar aşağıdakı ardıcılıqla verilməlidir:

1. İnvestisiya layihəsinin xarakterindən asılı olaraq risklərin qruplaşdırılması və onlara dair qısa şərhin verilməsi;
2. Risk kateqoriyaları üzrə nəticələrin proqnozlaşdırılan mənfəətə təsir imkanlarına dair məlumatların verilməsi.